

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА
ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни
Кримінальний процес
на тему:
**ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ І ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ
ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Виконала:

студентка групи Пб-11
Колінько Софія

Науковий керівник:

к.ю.н. Денисовський М.Д.

Тернопіль, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЇХ СИСТЕМА ТА ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	5
РОЗДІЛ 2. ВИДИ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	10
2.1. Ізоляційні запобіжні заходи.....	12
2.2. Неізоляційні запобіжні заходи.....	17
РОЗДІЛ 3. МЕТА І ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	20
РОЗДІЛ 4. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	24
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна доктрина національного кримінального процесуального права базується на положеннях безумовного додержання обґрунтованості та законності під час прийняття рішень у кримінальному провадженні, у тому числі при застосуванні до підозрюваного тимчасових обмежень прав і свобод, а саме запобіжних заходів під час досудового розслідування.

На сьогоднішній день дана тема набуває особливої актуальності, адже перед нашою державою європейське та світове співтовариство ставить завдання приведення національного законодавства у сфері захисту прав і свобод людини згідно міжнародних правових стандартів. Нагадаймо, що у ст. 13 Загальної декларації прав людини (надалі – Декларація) прописано: «Кожна людина має право вільно пересуватися та обирати собі місце проживання в межах кожної країни» [1]. Окрім того, ст. 1 згаданої Декларації передбачає, що кожен з нас народжується вільним та рівним у власному достоїнстві та правах, а тому обрана мною тема набуває ще більшої актуальності.

Стан дослідження. Слід відмітити, що ряд науковців-процесуалістів вже неодноразово досліджували дану тематику, а тому застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування знаходимо у наукових доробках таких вітчизняних учених: Аленіна Ю. П., Грошевого Ю. М., Зеленецького В. С., Єнікеєва З. Д., Коваленка Є. Г., Ковриги З. Ф., Купчинської О. П., Маляренка В. Т., Молдована А. В., Муравіна О. Б., Назарова В. В., Пастушенко С. В., Петрухіна І. Л., Пилипчук П. П., Попелюшка В. О., Рожкової В. В., Омельченко О. Є., Чистякова В. С. та багатьох інших.

Метою курсової роботи виступає аналіз законодавчих положень, наукових джерел та практики щодо поняття запобіжних заходів та підстав їх застосування під час досудового розслідування, з'ясування положень національного кримінального процесуального законодавства.

Відповідно до зазначеної мети, **завданнями** роботи будуть виступати:

- дослідження поняття запобіжних заходів, їх системи та з'ясування значення запобіжних заходів під час досудового розслідування;
- характеристика видів запобіжних заходів;
- аналіз ізоляційних та неізоляційних запобіжних заходів;
- дослідження мети та підстав застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування;
- вивчення впровадження зарубіжного досвіду щодо застосування запобіжних заходів в кримінальному провадженні.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що складаються між суб'єктами кримінального провадження під час застосування запобіжних заходів при здійсненні досудового розслідування.

Предметом дослідження виступають власне запобіжні заходи (ізоляційні/неізоляційні) під час досудового розслідування кримінальних проваджень.

Методи дослідження. Нормативною базою курсового дослідження виступає Основний Закон держави – Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПК України), міжнародні правові акти та інші законодавчі й підзаконні нормативні акти.

Методологічною основою даної роботи виступають такі методи: загальнонаукові методи, логіко-юридичний метод, діалектичний метод наукового пізнання дійсності та порівняльний метод.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЇХ СИСТЕМА ТА ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження виступають запобіжні заходи, поняття яких у чинному національному кримінальному процесуальному законі досі не було сформульовано. Водночас, слід відмітити, що словосполучення «запобіжні заходи» досить часто можна зустріти в оновленому КПК України.

Серед науковців-процесуалістів існує безліч думок стосовно трактування «запобіжного заходу». Так, Благута В. І., Авраменко О. В. та Хитра А. Я. під ними вбачають засоби державного правового примусу, що передбачаються кримінальним процесуальним законодавством та обираються у передбаченому цим законом порядку компетентними на те державними органами/посадовими особами відносно потерпілого, свідка, а особливо підозрюваної/обвинуваченої особи та решти осіб, котрі безпосередньо можуть бути задіяні до сфери кримінальної процесуальної діяльності, з метою запобігти та припинити їхні неправомірні дії, забезпечити знайдення й закріплення доказів й, як наслідок, досягнути результативності самого кримінального провадження [1, с. 6].

В науково-практичних коментарях можна зустріти й інші тлумачення даного поняття. Так, в одному з них зазначено, що запобіжні заходи виступають заходами процесуального примусу, що носять превентивний, тобто попереджувальний характер. Особливість їх полягає у тому, що вони безпосередньо поєднані з позбавленням/обмеженням свободи підозрюваної/обвинуваченої особи, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються при здійсненні кримінального провадження слідчим суддею/судом, маючи на меті забезпечити їхню процесуальну належну поведінку [2, с. 401].

Вбачаємо за доцільне більш детально проаналізувати особливості заходів забезпечення кримінального провадження, оскільки одним із їх видів, як

йшлося на початку розділу, виступають власне й запобіжні заходи, про що нормотворець чітко вказав у ст. 131 КПК України [3].

Отже, як зазначає Денисова Д.О., до спільних ознак запобіжних заходів із іншими заходами забезпечення кримінального провадження слід віднести:

- перш за все, як перші, так й другі заходи зафіксовані законодавцем та деталізуються у чинному КПК України, а їх застосування можливе виключно в сфері кримінального судочинства;
- по-друге, їм притаманний примусовий характер;
- по-третє, як під час обрання запобіжних заходів, так й під час реалізації решти заходів убезпечення кримінального провадження, тимчасове обмеження прав особи носить законний характер, власне саме тому їх обрання й убезпечується системою процесуальних гарантій [4, с. 203].

На наше глибоке переконання, серед заходів забезпечення кримінального провадження особливе місце посідають таки запобіжні заходи. Вбачаємо за доречне виокремити наступні індивідуальні характеристики запобіжних заходів:

- 1) вони ймовірно застосовуються виключно до деяких учасників кримінального провадження, а саме до підозрюваної/обвинуваченої особи;
- 2) вони ймовірно застосовуються при проведенні досудового розслідування виключно на підставі рішення слідчого судді та судом при судовому провадженні;
- 3) вони обираються із метою досягнення власне кінцевої мети кримінального провадження.

Не можна оминати увагою той факт, що досліджувані заходи аж ніяк не мають метою покарати особу та затаврувати на ній статус «злочинця», адже вони не являються кримінальним покаранням. Слід не забувати й про принцип презумпції невинуватості особи, який передбачений ч. 1 ст. 62 Основного Закону держави: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [5].

Вважаємо за потрібне звернути увагу, що законотворець передбачив вичерпний перелік запобіжних заходів, які представлені:

- особистим зобов'язанням;
- заставою;
- особистою порукою;
- триманням під вартою;
- домашнім арештом;
- тимчасовим арештом;
- екстрадиційним арештом;
- затриманням особи;
- переданням неповнолітнього під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячого закладу;
- переданням на піклування близьким родичам/членам сім'ї, опікунам під лікарським обов'язковим наглядом;
- поміщенням у приймальник-розподільник для дітей неповнолітніх осіб, котрі мають одинадцять років і до досягнення ними віку кримінальної відповідальності, які скоїли кримінальний проступок/злочин;
- поміщенням особи до психіатричного закладу в умовах, що не припускають її небезпечну поведінку.

У сучасній процесуальній науці виокремлюють наступні загальні умови обрання певного запобіжного заходу:

1. Внесення відомостей слідчим/прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань (надалі – ЄРДР).
2. Присутність фактичної підстави для обрання запобіжного заходу.
3. Додержання процедури подання клопотання стосовно обрання запобіжного заходу.
4. Присутність особи підозрюваного/обвинуваченого, до котрого власне й обирається той чи інший запобіжний захід.
5. Присутність обставини, що вказана законодавцем в ст. 178 КПК України.

Під час досудового розслідування порядок застосування/обрання запобіжного заходу включає наступні своєрідні стадії:

- ✓ складання клопотання стосовно його застосування (ст. 184 КПК України);
- ✓ погодження клопотання слідчого з прокурором (ч. 5 ст. 40 КПК України);
- ✓ не пізніше, ніж за 3 години до початку розгляду клопотання, надання особі, відносно котрої планується застосування конкретного запобіжного заходу, копії клопотання та решти матеріалів, котрі обґрунтовують його обрання (ч. 2 ст. 184 КПК України);
- ✓ у рамках територіальної юрисдикції якого знаходиться орган, що здійснював досудове розслідування, подання клопотання до місцевого загального суду (ч. 1 ст. 184 КПК України);
- ✓ вчинення підготовчих дій слідчим суддею до судового розгляду стосовно клопотання;
- ✓ розгляд власне самого клопотання (ст. 186 КПК України);
- ✓ за результатами розгляду клопотання постановлення ухвали про його застосування, яка повинна опиратися виключно на систему доказових даних, які підтверджують ризик настання обставин, зазначених у ч. 1 ст. 177 КПК України.

Для прикладу, наведемо справу «Белєвіцький проти Росії», в якій Європейський суд з прав людини зауважує, що районний суд свого рішення про тримання заявника під вартою не мотивував, адже воно було викладене на підготовленому бланку заздалегідь, який включав лише мотивувальну частину. Саме тому, аргументуючи не дотримання принципу захисту від свавілля у розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6], Європейський суд з прав людини визнав, що судовий орган не дотримався принципу законності.

Розглянувши дане питання, можна підвести підсумок, що найсуворішими заходами процесуального примусу, котрі посягають на конституційні права

особи шляхом їх обмеження, але не порушують при цьому принципу презумпції її невинуватості, виступають саме запобіжні заходи. Вони носять превентивний, тобто попереджувальний характер і застосовуються до підозрюваного/обвинуваченого з метою успішного здійснення досудового провадження та судового розгляду кримінального проступку/злочину зокрема, а також виконання ним процесуальних обов'язків та запобіганню можливим спробам неправомірної поведінки з його сторони.

Окрім того, заходи, що нами досліджуються, застосовуються за клопотанням слідчого, погодженим прокурором, слідчим суддею/судом до підозрюваної/обвинуваченої особи задля забезпечення дотримання ними належної поведінки в кримінальному провадженні.

На підставі вище викладеного вбачається, що запобіжні заходи застосовуються із моменту прийняття судового рішення про його обрання із можливим продовженням терміну чи його зміни до вирішення питання про скасування/припинення дії запобіжного заходу.

РОЗДІЛ 2. ВИДИ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Варто відмітити, що серед науковців-процесуалістів існує безліч наукових думок з приводу класифікації запобіжних заходів. Так, Бутенко В., опираючись на чинний КПК України, виділяє наступні [7, с. 47]:

1) неізоляційні:

- особисте зобов'язання;
- застава;
- особиста порука;
- передання неповнолітнього під нагляд;

2) абсолютно-ізоляційні:

- затримання;
- взяття під варту;
- поміщення у приймальник-розподільник для дітей;

3) відносно-ізоляційні:

- домашній арешт.

Трунов І. Л. й Трунова Л. К. пропонують розмежовувати запобіжні заходи за наступними критеріями:

1) відповідно до кола осіб:

- загальні заходи;
- спеціальні заходи;

2) за характером обмеження прав особи:

- заходи, котрі пов'язуються із позбавленням свободи;
- заходи, котрі пов'язуються із обмеженням свободи пересування;
- заходи, котрі пов'язуються із обмеженням майнових прав;
- заходи, котрі пов'язуються із гарантією третіх осіб;

3) відповідно до мети застосування:

- обмежувальні заходи;
- попереджувальні заходи;

4) відповідно до терміну/строку їх застосування:

- заходи з обмеженим терміном/строком дії;
- заходи без обмеження терміну/строку дії;

5) відповідно до порядку їх застосування:

- за постановою судді, прокурора, слідчого;
- за постановою прокурора, судді, слідчого за згодою прокурора;
- заходи, котрі застосовуються лише за постановою/ухвалою судді;

6) відповідно до органів, котрі володіють правом їх застосовувати:

- заходи, які застосовуються слідчим;
- заходи, які застосовуються прокурором;
- заходи, які застосовуються суддею [8, с. 52–60].

І ще розглянемо класифікацію запобіжних заходів, яку пропонує Гончар О. В. Так, науковець виокремлює:

1) запобіжні заходи, що повністю обмежують право особи на свободу пересування:

- тримання під вартою;
- затримання;
- домашній арешт;

2) запобіжні заходи, що частково обмежують право особи на свободу пересування:

- привід;
- інші запобіжні заходи [9, с. 92].

Смоков С. М., виходячи із обмеження конституційних прав громадян, виділяє такі види запобіжних заходів:

1) заходи, які обмежують суспільне/приватне життя громадян:

- судовий виклик;
- виклик прокурором, слідчим;
- привід особи;
- тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- відсторонення від посади;

- тимчасовий доступ до речей і документів;
- 2) заходи, котрі обмежують майнові права громадян:
 - накладення грошового стягнення;
 - арешт майна;
 - тимчасове вилучення майна;
- 3) заходи, котрі обмежують свободу пересування громадян:
 - особисте зобов'язання;
 - особиста порука;
 - застава;
 - домашній арешт;
- 4) заходи, котрі обмежують особисту свободу громадян:
 - затримання;
 - тримання під вартою [10].

2.1. Ізоляційні запобіжні заходи

Ізоляційні запобіжні заходи від того й так названі, що пов'язуються з ізоляцією підозрюваного/обвинуваченого від суспільства. До них належать: затримання особи, домашній арешт та тримання під вартою. Розглянемо їх більш детально.

Відповідно до ч. 2 ст. 176 КПК України затримання особи виступає тимчасовим запобіжним заходом. Якщо проаналізувати норми чинного КПК України, то побачимо, що законодавець приховано вирізняє наступні види затримання:

- 1) ст. ст. 187–191 КПК України – затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу;
- 2) ст. 207 КПК України – законне затримання;
- 3) ст. 208 КПК України – затримання уповноваженою службовою особою;
- 4) ст. 582 КПК України – затримання особи, котра за межами України скоїла кримінальне правопорушення.

Варто відмітити, що у складних умовах сьогодення, коли українці переживають російське вторгнення, не можна оминати увагою норми Закону України «Про боротьбу з тероризмом», відповідно до якого в районі проведення колишньої антитерористичної операції, а тепер по всій Україні, здійснюється превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години [11].

Лук'яненко Ю. В. пропонує розглядати суть затримання особи у кримінальному провадженні в двох аспектах:

- 1) затримання особи як слідчу дію;
- 2) розмежування затримання особи на фактичне та і процесуальне [5, с. 136].

Найрозповсюдженішим видом затримання виступає затримання уповноваженою службовою особою, що регламентується ст. 208 КПК України, відповідно до ч. 1 якої «Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;
- 4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255-1, 255-2 Кримінального кодексу України» [3].

Вбачаємо, що метою застосування даного ізоляційного запобіжного заходу виступає:

- ✓ з'ясування причетності/непричетності затриманої особи до вчинення кримінального правопорушення;
- ✓ за необхідності в подальшому вирішення питання про застосування запобіжного заходу у вигляді «взяття під варту»;
- ✓ запобігання здійсненню особою, що підозрюється у скоєнні кримінального правопорушення, дій, що перешкоджають виконанню завдань кримінального провадження, якщо є достатні підстави побоюватися таких дій;
- ✓ сприяння невідкладному встановленню і закріпленню доказів «по гарячих слідах».

Що ж стосується домашнього арешту, то даний ізоляційний запобіжний захід, який полягає у «несуворій» ізоляції підозрюваного/обвинуваченого від суспільства. Регламентується даний захід ст. 181 КПК України, частина перша якої зазначає: «Домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби» [3].

Як зазначає Давиденко С. В., даний запобіжний захід застосовується тільки до особи, котра підозрюється/обвинувачується у скоєнні кримінального правопорушення/злочину, за котрий Кримінальний кодекс України (далі – КК України) [13] передбачає покарання у вигляді позбавлення волі. Таким чином, сфера застосування домашнього арешту пояснюється його властивою суворістю, а тому, наголошує науковець, втручання представників компетентних органів державної влади власне таким способом в гарантовані Конституцією України та ратифікованими міжнародними договорами України права/свободи особи повинні бути пропорційними тяжкості скоєного нею кримінально караного протиправного діяння [14, с. 63].

Органу Національної поліції передається для виконання ухвала про обрання домашнього арешту за місцем проживання підозрюваного/обвинуваченого.

Відмітимо, що даний запобіжний захід застосовується й в таких країнах як Італія, Франція, Литва, Латвія та ін. [15, с. 2], Білорусія, Росія, Казахстан, Німеччина, Швеція та ін. [16, с. 318]. Про це йтиметься у останньому розділі курсової роботи.

Підозрюваний/обвинувачений, до якого застосовується даний запобіжний захід, негайно працівником поліції ставиться на облік, про що повідомляється слідчий/суддя. З метою контролю за поведінкою підозрюваного/обвинуваченого, поліцейські вправі відвідувати його житло, використовувати електронні засоби контролю, вимагати дати письмові/усні пояснення стосовно питань, що пов'язуються із виконанням покладених на нього зобов'язань.

Як правило, термін тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати два місяці, проте в межах терміну досудового розслідування за клопотанням прокурора за необхідності він може бути продовжений, проте не більше як до шести місяців. По завершенню зазначеного терміну домашній арешт припиняє свою дію і даний запобіжний захід вважається скасованим.

Варто відмітити, що на відміну від попередніх запобіжних заходів, тримання під вартою являється найбільш суворим та полягає в суттєвому обмеження права особи на свободу та особисту недоторканість [17, с. 51]. Так, відповідно до ч. 1 ст. 183 КПК України «Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу, крім випадків, передбачених частиною п'ятою статті 176 цього Кодексу» [3].

Розглядаючи даний запобіжний захід, варто підкреслити, що ще у 2014 році законодавець доповнив КПК України розділом IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», який на той час досить обмежено регламентував даний правовий режим, фактично не відповідаючи реаліям сьогодення. Зміни, внесені законотворцем до цього розділу впродовж березня-

травня 2022 року в умовах воєнного стану, встановили певні особливості здійснення досудового розслідування та судового розгляду.

Так, відповідно до абз. 8 ч. 4 ст. 183 КПК України «Під час дії воєнного стану слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109-114-1, 258-258-5, 260, 261, 437-442 Кримінального кодексу України» [3]. Ці зміни були внесені Законом України № 2198-IX від 14 квітня 2022 року [18].

На сьогоднішній день п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачає виняткову/екстраординарну процедуру обрання зазначеного запобіжного заходу керівником відповідного органу прокуратури, тобто ініціює обрання даного запобіжного заходу прокурор чи слідчий за погодженням із прокурором через подання відповідного клопотання [19].

Термін застосування тримання під вартою відповідно до ст. 616 КПК України становить тридцять діб. «Дані нормативні приписи стосується випадків, коли тримання під вартою обирається:

а) щодо осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152-1561, 185, 186, 187, 189-191, 201, 255-255-2, 258-258-5, 260-263-1, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 КК України,

б) у виняткових випадках» [19].

Підозрюваний/обвинувачений, відносно якого було скасовано тримання під вартою, зобов'язаний невідкладно, не пізніше доби/24 годин, за місцем реєстрації з'явитися до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки. У разі його неявки у зазначений термін, прокурор подає клопотання про обрання відносно нього того ж самого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [3].

2.2. Неізоляційні запобіжні заходи

Неізоляційні запобіжні заходи являють собою заходи, котрі не пов'язуються із ізоляцією особи. До них належать застава, особиста порука та особисте зобов'язання. Для них характерним є використання психічного впливу на підозрюваного/обвинуваченого, а тому в юридичній літературі зустрічається їх поділ на психолого-примусові та фізично-примусові.

Коротко їх охарактеризуємо. Проте одразу ж хочемо звернути увагу, що дані запобіжні заходи в умовах воєнного стану обираються за рішенням слідчого судді. Переконані, що така позиція нормотворця видається дещо не зрозумілою, адже, надаючи право обирати винятковий запобіжний захід прокуророві, змогу застосовувати менш суворі запобіжні заходи законотворець залишив за слідчим суддею.

Застава відповідно до ч. 1 ст. 182 КПК України «полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок, визначений в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків. Можливість застосування застави щодо особи, стосовно якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, може бути визначена в ухвалі слідчого судді, суду» [3].

Застава може вноситися як самим підозрюваним/обвинуваченим, так й заставодавцем, тобто іншою фізичною/юридичною особою. Її предметом можуть виступати виключно кошти в грошовій одиниці України. Не можуть виступати предметом застави нерухомість, будь-яке майно чи інші матеріальні цінності, а також кошти, на які накладено арешт, або які приєднані до матеріалів кримінального провадження як речові докази [20, с. 74].

Особиста порука відповідно до ч. 1 ст. 180 КПК України «полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання

підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків відповідно до статті 194 цього Кодексу і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу» [3].

Слідчий суддя/суд визначає кількість поручителів. Якщо особа, яка хоче стати поручителем користується особливою довірою слідчого судді/суду, то може бути призначений один поручитель. Обов'язково такій особі/поручителю слідчий суддя/суд роз'яснює у скоєнні якого злочину/кримінального правопорушення підозрюється/обвинувачується особа, яке покарання за це останній грозить, обов'язки поручителя та наслідки їх невиконання, право відмовитися від прийнятих на себе зобов'язань.

Якщо така особа/поручитель прийняла рішення не брати на себе цих зобов'язань, то вона/він може від них відмовитися, забезпечивши явку підозрюваного/обвинуваченого до суду/органу досудового розслідування для вирішення питання про зміну йому запобіжного заходу на другий.

Тищенко О. І. та Шило О. І. з цього приводу, підкреслюючи складність обрання особистої поруки, виділяють наступні її фактори/обов'язкові умови:

- ✓ поручитель/поручителі повинні заслужити особливу довіру суду/слідчого судді;
- ✓ суд/слідчий суддя повинні запевнитися в тому, що поручитель/поручителі справді можуть позитивно повпливати на поведінку підозрюваного/обвинуваченого, забезпечивши його на першу вимогу доставлення до суду/органу досудового розслідування;
- ✓ поручитель/поручителі повинні дати згоду в такий спосіб взяти участь у кримінальному провадженні;
- ✓ особа поручителя/поручителів повинна погоджуватися з підозрюваним/обвинуваченим з поручителем/поручителями [21, с. 251].

Слушно підмітив Давиденко С. В., що «ухвала слідчого судді/суду про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, відповідно до положень чинного КПК, оскарженню в апеляційному порядку не підлягає» [22, с. 207].

Контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює слідчий/прокурор.

Особисте зобов'язання регулюється ст. 179 КПК України, відповідно до якої воно полягає у покладенні на підозрюваного/обвинуваченого зобов'язання виконувати обов'язки, що покладені на нього слідчим суддею/судом, якому дані обов'язки повідомляються під розпис та роз'яснюється, що «в разі їх невиконання до нього може бути застосований більш жорсткий запобіжний захід і на нього може бути накладено грошове стягнення в розмірі від 0,25 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб до 2 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» [3]. Даний запобіжний захід вважається найбільш м'яким, на відміну від усіх інших.

РОЗДІЛ 3. МЕТА І ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Ч. 1 ст. 177 КПК України чітко передбачає мету застосування запобіжних заходів і нею виступає забезпечення виконання підозрюваним/обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання наступним спробам:

- 1) переховування від суду/органів досудового розслідування;
- 2) знищення, приховування, спотворення будь-якого документу/речі, що відіграють суттєве значення для встановлення усіх обставин злочину/кримінального правопорушення;
- 3) незаконний вплив на свідка, потерпілого, свідка, іншого підозрюваного/обвинуваченого, спеціаліста/експерта у даному кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджання іншим чином кримінальному провадженню;
- 5) вчинення другого злочину/кримінального правопорушення чи продовження злочину/кримінального правопорушення, у якому він підозрюється/обвинувачується [3].

Окрім того, Фаринник В. І. переконаний, що Метою застосування запобіжних заходів виступає досягнення дієвості кримінального провадження, під якою науковець розуміє виконання завдань усього кримінального судочинства, що визначені статтею 2 КПК України [23, с. 137], зокрема: «захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [3].

Той же Фаринник В. І. стверджує, що використання запобіжних заходів має подвійну мету:

1. Превентивну, котра полягає у запобіганні спробам:

- ✓ переховуватися від суду/органів досудового розслідування;
- ✓ знищення, приховування, спотворення будь-якого документу/речі, що відіграють суттєве значення для встановлення усіх обставин злочину/кримінального правопорушення;

- ✓ незаконний вплив на свідка, потерпілого, свідка, іншого підозрюваного/обвинуваченого, спеціаліста/експерта у даному кримінальному провадженні;

- ✓ перешкоджання іншим чином кримінальному провадженню;

- ✓ вчинення другого злочину/кримінального правопорушення чи продовження злочину/кримінального правопорушення, у якому він підозрюється/обвинувачується.

2. Забезпечувальну, яка відповідає за створення умов та вжиття заходів для виконання підозрюваним/обвинуваченим процесуальних обов'язків, котрі на нього поклав законодавець:

- ✓ прибуття за викликом до суду, слідчого судді, прокурора, слідчого, а за неможливості в призначений термін прибути за викликом – завчасно повідомити про це вказаних посадових осіб;

- ✓ підкорятися законним вимогам та розпорядженням суду, слідчого судді, прокурора, слідчого.

- ✓ виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування запобіжних заходів [23, с. 137–138].

Підставою застосування запобіжного заходу відповідно до ч. 2 ст. 177 КПК України виступає «наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті.

Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом» [3].

Таким чином, виділимо чітко підстави, які передбачає законотворець:

✓ присутність обґрунтованої підозри у скоєнні особою злочину/кримінального правопорушення, тобто власне сам факт притягнення її до кримінальної відповідальності через виконання процесуальної дії відносно повідомлення її про підозру.

Поруч із тим в юридичній літературі панує цілком вірна позиція стосовно того, що наявність обґрунтованої підозри в скоєнні особою злочину/кримінального треба розуміти саме як наявність власне «розумної підозри», під чим вбачається припущення про скоєння даною особою кримінального правопорушення/злочину, обґрунтоване та добросовісне на сукупності присутніх на цей момент доказів.

Автори науково-практичного коментаря КПК України зазначають, що «ступінь доведеності підозри на цьому етапі провадження не є обставиною, що впливає на обрання запобіжного заходу, оскільки встановлення того, вчинила чи не вчинила особа кримінальне правопорушення, є завданням подальшого провадження, сприяти якому й покликаний запобіжний захід, що обирається» [24].

✓ присутність ризиків, котрі дають достатні підстави суду/слідчому судді вважати, що підозрюваний/обвинувачений/засуджений може не дотриматися виконання покладених на нього обов'язків чи скоїти дії, котрі крізь призму превентивної мети застосування запобіжних заходів розглядаються як ризики, іншими словами, наявність фактичних даних, що вказують на спроби скоєння/скоєння дій, що в подальшому можуть перешкоджати кримінальному провадженню.

На завершення цього питання, хочемо відмітити, що в чинному КПК України, на відміну від попереднього КПК УРСР 1960 року, позитивним ж те, що він забороняє без наявності хоча б однієї із вказаних вище підстав ініціювати слідчому/прокуророві застосування запобіжного заходу:

обґрунтованої підозри та хоча б одного із ризиків, що визначені ст. 177 КПК України. У такому випадку вказане ініціювання буде вважатися необґрунтованим, а клопотання не буде підлягати задоволенню.

Отже, підведемо підсумок, що оновлений за останні місяці 2022 року КПК України відносно застосування цілого спектру запобіжних заходів до підозрюваного/обвинуваченого, має метою забезпечення дієвості кримінального провадження як такого. Важливу роль на даний момент відіграє введення воєнного стану від 24 лютого цього року, а також урахування міжнародного досвіду, котрий повинні переймати органи досудового розслідування/суди у кожному окремому випадку, призначаючи той чи інший запобіжний захід, про що йтиметься у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 4. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Міжнародний досвід відіграє важливу роль для національного законодавства стосовно застосування запобіжних заходів в кримінальному провадженні. Досвід країн СНД дуже однотипний, оскільки за законодавством тих країн передбачено арешт та тримання під вартою, тому вбачаємо за доцільне розглянути досвід європейських країн. Варто відмітити, що в останніх на тепер все частіше використовуються запобіжні заходи, що є альтернативними досудовому затриманню, аби зменшити кількість осіб, котрі беруться під варту, оскільки це дає можливість вберегти особу від негативного впливу тюремного ув'язнення.

Для прикладу, кримінальне законодавство Угорщини базується на подвійній системі санкцій: запобіжні заходи передбачаються Цивільним кодексом та передбачені штрафи. Поліція має право на досудовому слідстві тримати під вартою підозрюваного впродовж 72 годин, доки проводиться слідство [25, с. 56].

У Австрійському кримінально процесуальному праві до заходів, що обмежують волю належать:

- тимчасове затримання;
- попереднє тримання під вартою/арешт.

Дані заходи застосовуються тоді, коли за допомогою інших більш м'яких заходів не може бути досягнута мета арешту. У Австрії існує інститут перевірки судом обґрунтованості тримання обвинуваченого під вартою, що дає можливість захистити інтереси обвинуваченого від незаконного тримання під вартою та перевірити обґрунтованість арешту.

Основні/додаткові запобіжні заходи застосовуються й у Болгарії, проте, до тих, що обмежують волю підозрюваного/обвинуваченого належать взяття під варту та домашній арешт, який полягає в забороні

підозрюваному/обвинуваченому без дозволу відповідного органу покидати власне житло. Що ж стосується неповнолітніх, то до них застосовуються види запобіжних заходів, що пов'язані із обмеженням волі:

- попереднє ув'язнення;
- поміщення у визначену судом школу-інтернат.

Ті ж правила, що діють в системі загального права передбачені у Бельгії. Тут немає нічого особливого в застосуванні слідчим суддею запобіжних заходів, проте він приймає рішення не лише з приводу запобіжних заходів, але й всього досудового розслідування, розглядаючи питання не лише про обґрунтованість/законність запобіжних заходів, котрі прагне обрати прокуратура/поліція, а й про відповідність обраного запобіжного обставинам справи. Окрім того, якщо до слідчого судді із запитом звернувся прокурор, то в силу займаної посади перший стає керівником всього розслідування.

Немає системи запобіжних заходів попри велику кількість засобів спеціального примусу у Федеративній Республіці Німеччини. У цій країні взяття під варту являється виключною компетенцією дільничного судді/колегії суду й застосовується виключно до обвинуваченого.

За німецьким кримінально-процесуальним законодавством при застосуванні під час попереднього розслідування примусових заходів, котрі обмежують волю особи, суддя володіє виключними важливими повноваженнями. Так, обвинувачений може бути взятий під варту тільки за наказом судді про арешт, тоді як прокурор може лише клопотати про нього перед судом [25, с. 56]. Слід відмітити, що арешт призначається терміном до шести місяців, в окремих випадках може бути продовжений до одного року.

Також хочемо звернути увагу, що у ФРН в особливе провадження виділені справи про злочини/кримінальні правопорушення неповнолітніх, якими займаються особливі відділення дільничих/земельних судів. Неповнолітні правопорушники поділяються на дві вікові групи:

- від 14 до 18 років;
- від 18 до 21 року.

У цій країні вимагається, аби судді мали досвід у спілкуванні з підлітками. Суддя може приймати рішення одноособово виключно про заходи виховного характеру, якщо суд діє з участю двох засідателів, то одним із них повинна бути жінка [26, с. 49].

Широким колом повноважень стосовно застосування різних дій примусового характеру наділена поліція Сполучених Штатів Америки, на яку покладається обов'язок розкриття кримінальних правопорушень/злочинів, що проводяться нею за попередньою/подальшою санкцією суду.

Американське кримінально-процесуальне законодавство не регламентує заходи процесуального примусу, окрім обшуку та арешту, всі решту заходів приходять їм на заміну в наступних випадках:

- 1) якщо обвинувачений або скоєне ним кримінальне правопорушення/злочин не несуть собою великої суспільної небезпечності;
- 2) якщо пред'явлені гарантії, що обвинувачений не буде ховатися від слідства;
- 3) якщо обвинувачений не буде продовжувати протиправну/злочинну діяльність, протидіючи таким чином розслідуванню/суду.

Цікавим є використання застави у США, яке засвідчує, що вона виступає «одним із гуманних та ефективних запобіжних заходів при провадженні в кримінальних справах і розглядається з позиції гарантії прав людини, з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права» [27, с. 99].

Затримувати особу для проведення слідства тривалістю не більше, ніж на добу/24 години, дається право румунської поліції. По завершенню цього часу, поліція вправі звернутися до суду/прокуратури за ордером на повернення під варту/попередній арешт, який, в свою чергу, закінчується тим, що поліція, завершуючи проведення попередніх допитів, робить висновок про наявність підстав для порушення кримінальної справи, передаючи її до прокуратури. Власне, з цього моменту й розпочинається саме слідство, під час якого прокуратура бере на себе відповідальність за підозрюваного з можливим застосуванням до нього наступних запобіжних заходів:

- підписки про невиїзд;
- попередній арешт.

Застосування найважливіших запобіжних заходів у Данії тягне за собою обмеження волі особи, відносно якої вони застосовуються, адже часто підозрювані/злочинці бачать власний інтерес в перешкодженні здійсненню правосуддя. Таким чином, запобіжні заходи в цій країні покликані забезпечити явку підозрюваного/обвинуваченого в суд та сприяти збереженню доказового матеріалу і, в кінцевому результаті, виконати призначене покарання.

Слушно підмітив Ільченко О. В., що Європейська конвенція з прав людини «у своїх нормах радить країнам-членам накласти заборону тримати неповнолітніх під вартою, окрім особливих ситуацій здійснення найбільш серйозних кримінальних правопорушень. У цих варіантах необхідно обмежувати тривалість тримання під вартою для неповнолітніх і тримати їх окремо від дорослих» [27, с. 58].

Отже, підведемо підсумок, що розглядаючи такий процесуальний інститут як запобіжні заходи через призму міжнародного досвіду таких країн як Угорщина, Австрія, Німеччина, Америка, Данія, Румунія, ми дійшли висновку, що вони у цих країнах обмежують права і свободи особи на досить таки тривалий період, до речі, ще не визнаної винної особи судом у вчиненні того чи іншого кримінального правопорушення/злочину. Тут важливо брати до уваги практику Європейського Суду з прав людини та позитивний вплив європейського досвіду з метою імплементації його в національне кримінальне процесуальне законодавство.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дослідивши інститут запобіжних заходів у кримінальному провадженні, ми дійшли до наступних висновків.

1. Найсуворішими заходами процесуального примусу, котрі посягають на конституційні права особи шляхом їх обмеження, але не порушують при цьому принципу презумпції її невинуватості, виступають саме запобіжні заходи. Вони носять превентивний, тобто попереджувальний характер і застосовуються до підозрюваного/обвинуваченого з метою успішного здійснення досудового провадження та судового розгляду кримінального проступку/злочину зокрема, а також виконання ним процесуальних обов'язків та запобіганню можливим спробам неправомірної поведінки з його сторони.

2. Запобіжні заходи застосовуються за клопотанням слідчого, погодженим прокурором, слідчим суддею/судом до підозрюваної/обвинуваченої особи задля забезпечення дотримання ними належної поведінки в кримінальному провадженні із моменту прийняття судового рішення про його обрання із можливим продовженням терміну чи його зміни до вирішення питання про скасування/припинення дії запобіжного заходу.

3. Щодо запобіжного заходу «тримання під вартою», варто підкреслити, що ще у 2014 році законодавець доповнив КПК України розділом IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», який на той час досить обмежено регламентував даний правовий режим, фактично не відповідаючи реаліям сьогодення. Зміни, внесені законотворцем до цього розділу впродовж березня-травня 2022 року в умовах воєнного стану, встановили певні особливості здійснення досудового розслідування та судового розгляду.

4. Оновлений за останні місяці (березень–травень) 2022 року КПК України відносно застосування цілого спектру запобіжних заходів до

підозрюваного/обвинуваченого, має метою забезпечення дієвості кримінального провадження як такого. Важливу роль на даний момент відіграє введення воєнного стану від 24 лютого цього року, а також урахування міжнародного досвіду, котрий повинні переймати органи досудового розслідування/суди у кожному окремому випадку, призначаючи той чи інший запобіжний захід, про що йтиметься у наступному розділі роботи.

5. Розглядаючи такий процесуальний інститут як запобіжні заходи через призму міжнародного досвіду таких країнах як Угорщина, Австрія, Німеччина, Америка, Данія, Румунія, ми дійшли висновку, що вони у цих країнах обмежують права і свободи особи на досить таки тривалий період, до речі, ще не визнаної винної особи судом у вчиненні того чи іншого кримінального правопорушення/злочину. Тут важливо брати до уваги практику Європейського Суду з прав людини та позитивний вплив європейського досвіду з метою імплементації його в національне кримінальне процесуальне законодавство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О.В., Благута Р.І., Хитра А.Я. Заходи забезпечення кримінального провадження: навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014.192 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Юстініан, 2012. 1224 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.11.2021).
4. Денисова Д. О. Система запобіжних заходів і порядок їх застосування у кримінальному провадженні. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. Червень, 2019. № 4. С. 203–207. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/248/230> (дата звернення: 22.11.2021).
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2021).
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.11.2021).
7. Бутенко В. Наукові підходи до визначення видів запобіжних заходів. С. 45–50. URL: https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/13170/1/Ryha_9.pdf (дата звернення: 22.01.2022).

8. Трунов И. Л., Трунова Л. К. Меры пресечения в уголовном процессе. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс». 2003. 356 с.
9. Гончар О. В. Застосування запобіжних заходів, які частково обмежують конституційне право особи на свободу пересування у кримінальному процесі України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 90–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_2_18 (дата звернення: 22.01.2022).
10. Смоков С. М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому кримінальному процесуальному кодексі України. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2012-2/12ccmpku.pdf> (дата звернення: 22.01.2022).
11. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 25, ст. 180. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 22.01.2022).
12. Лук'яненко Ю. В. Щодо сутності затримання особи за Кримінальним процесуальним законодавством України. *Молодий вчений*. № 6 (21). Частина 2. Червень, 2015 р. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1575/schodo_sutnosti_zatrimannya_osobi_za_kri.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 22.01.2022).
13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.02.2022).
14. Давиденко С. В. Домашній арешт як ізоляційний запобіжний захід: порівняльно-правове дослідження. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. С. 62–70. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/13879/Davydenko%20S.%20V.%20House%20arrest%20as%20an%20isolation%20measure%20a%20com>

[parative%20legal%20study.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#) (дата звернення: 05.02.2022).

15. Домашній арешт як запобіжний захід. Застосування електронних засобів контролю (досвід зарубіжних країн). *Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України.* URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29141.pdf> (дата звернення: 05.02.2022).
16. Крайнюк В. Г. Домашній арешт як запобіжний захід у кримінальному провадженні. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія Юридичні науки.* 2013. Том 26 (65). № 2-1 (Ч. 2). С. 317–324. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/47.pdf (дата звернення: 05.02.2022).
17. Шаренко С. Л., Шило О. Г. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою: проблеми правового регулювання і правозастосування. *Вісник кримінального судочинства.* 2016. № 1. URL: http://vkslaw.univ.kiev.ua/images/verstka/1_2016_Sharenko_Shilo.pdf (дата звернення: 05.02.2022).
18. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14 квітня 2022 року № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text> (дата звернення: 05.02.2022).
19. Фоміна Т., Рогальська В. Запобіжні заходи в умовах воєнного стану: що змінилось. *Закон і Бізнес.* 19.05.2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/151472.html> (дата звернення: 19.05.2022).
20. Дрозд В. Ю. Проблемні аспекти застосування застави як одного з видів запобіжних заходів, не пов'язаних з обмеженням волі особи. *Вісник*

Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 72–80.

21. Кримінальний процес : підручник / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2018. 584 с.
22. Давиденко С. В. Особиста порука як запобіжний захід: порівняльно-правовий аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 204–208. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/35.pdf (дата звернення: 19.05.2022).
23. Фаринник В. І. Заходи забезпечення кримінального провадження у новому кримінальному процесуальному законодавстві: сутність та класифікація. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. URL: http://vkslaw.univ.kiev.ua/images/verstka/1_2015_Farinnik.pdf (дата звернення: 19.05.2022).
24. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
25. Ільченко О. В., Канівець А. М. Впровадження міжнародного досвіду щодо застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні. *Правові горизонти / Legal horizons*. Суми. 2018. Випуск 11 (24). С. 54–59. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/70861/3/Ilchenko_%d0%86mplementation_of_the_international_experience.pdf (дата звернення: 29.05.2022).
26. Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010.
27. Ільченко О. В. Міжнародний досвід застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх. *Правові горизонти / Legal horizons*. Суми. 2018. Випуск 8 (21). С. 95–100. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/67822/1/Ilchenko_Nepovnolitni_8%2821%29_2018.pdf